

ภาคที่ 109 มิคาอิล เซร์เกเยวิช กอร์บาชอฟ รัฐบุรุษแห่งสหภาพโซเวียต

ที่มา : วิกีพีเดีย

มิคาอิล เซร์เกเยวิช กอร์บาชอฟ (รัสเซีย : Михайл Сергеевич Горбачёв, อังกฤษ: Mikhail Sergeyevich Gorbachyov) รัฐบุรุษแห่งสหภาพโซเวียต เลขานุการพรรคคอมมิวนิสต์สหภาพโซเวียตรัสเซีย (พ.ศ. 2528-2534) ประธานาธิบดีแห่งสหภาพสาธารณรัฐสังคมนิยมโซเวียต (USSR) (พ.ศ. 2531-2534) **ความพยายามปฏิรูปสหภาพของกอร์บาชอฟได้นำไปสู่การยุติสงครามเย็น และการล่มสลายของสหภาพโซเวียต กอร์บาชอฟได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพประจำปี พ.ศ. 2533**

กอร์บาชอฟเกิดที่เมืองปรีวอลโนเย รัสเซีย ศึกษาวิชาด้านกฎหมายที่มหาวิทยาลัยมอสโกและที่สถาบันเกษตรกรรมสตัฟโรโพล และเริ่มทำงานพนักงานเดินเครื่องจักรกลเมื่อปี พ.ศ. 2489 และเข้าเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ในปี พ.ศ.2495 กอร์บาชอฟได้ทำงานก้าวหน้าในตำแหน่งระดับสูงต่าง ๆ ในเมืองสตัฟโรโพลและในองค์กรพรรคประจำอำเภอมาเป็นลำดับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2499-2513

กอร์บาชอฟได้รับเลือกเป็นผู้ช่วยผู้บริหารสูงสุดของ "สหภาพสาธารณรัฐสังคมนิยมโซเวียต" หรือ Union of Soviet Socialist Republics (USSR) ในปี พ.ศ. 2513 และเป็นสมาชิกกรรมการกลางของพรรคในปี พ.ศ. 2514 เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรระหว่างปี พ.ศ. 2523 -2528 เป็นสมาชิกโปลิตบิวโรในปี พ.ศ. 2533 และเป็นเลขานุการพรรคคอมมิวนิสต์ (พ.ศ. 2528-2534) แทนเซนเนโกที่เสียชีวิต ได้เป็นประธานาธิบดีแห่งประธานโซเวียตสูงสุด (President of the Presidium of the Supreme Soviet) ในปี พ.ศ.2533 ซึ่งเป็นประธานาธิบดีคนแรกและคนสุดท้ายของระบอบใหม่ก่อนการล่มสลายของสหภาพ

กอร์บาชอฟระหว่างการหารือกับประธานาธิบดี โรนัลด์ เรแกน ในช่วงเร่งนโยบาย "เปเรสตรอยกา"

ในระหว่างการดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรค กอร์บาชอฟได้ริเริ่มโครงการปฏิรูป และปรับโครงสร้างแบบหน้ามือเป็นหลังมือในระบบเศรษฐกิจสังคมและการเมืองของโซเวียตที่รู้จักกันในชื่อ "เปเรสตรอยกา" (Perestroika) มีการให้เสรีภาพแก่ประชาชนมากขึ้น ยอมให้มีการวิพากษ์วิจารณ์แสดงความคิดเห็นในที่สาธารณะ เพิ่มเสรีภาพแก่สื่อและสิ่งพิมพ์ ปลดปล่อยให้มีเสรีภาพทางวัฒนธรรม ยอมให้มีการประเมินและแก้ไขประวัติศาสตร์ของประเทศภายใต้นโยบายเปิดเสรีด้านข่าวสารหรือ "กลาสนอสต์" (Glasnost)

ด้านนโยบายการต่างประเทศและกลาโหม กอร์บาชอฟ ได้ตัดทอนลดงบประมาณด้านการทหาร ริเริ่มนโยบาย "หยุดยิง" (Detente) และลดอาวุธนิวเคลียร์กับฝ่ายตะวันตกพร้อมกับการถอนทหารออกจากการยึดครองประเทศอัฟกานิสถาน (พ.ศ. 2532) กอร์บาชอฟรอดจากการรัฐประหารเมื่อเดือนสิงหาคมปี 2534 มาได้ในช่วงเวลาสั้นๆ แต่ในที่สุดก็ถูกบังคับให้ลาออกหลังจากการยุบพรรคคอมมิวนิสต์และการสลายตัวของสหภาพเมื่อเดือนธันวาคม ปี พ.ศ. 2534

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 เป็นต้นมา กอร์บาชอฟได้ดำรงตำแหน่งประธานมูลนิธิธินานาชาติ เพื่อการศึกษาด้านเศรษฐกิจ - สังคมและการเมือง (มูลนิธิกอร์บาชอฟ)

กลาสนอสต์ และเปเรสตรอยกา เป็นภาษารัสเซีย 2 คำ มีความหมายที่พูกกันง่ายๆ คือการปรับและการเปิดไม่ได้เป็นรูปแบบการปกครองแต่เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการปฏิรูปทางเศรษฐกิจและสังคมของสหภาพโซเวียตที่มิคาอิล กอร์บาชอฟ ผู้นำคนสุดท้ายก่อนการล่มสลายของสหภาพโซเวียตนำมาใช้

Glasnost (กลาสนอสต์) มีความหมายเป็นภาษาอังกฤษว่า openness คือ การเปิด หรือความโปร่งใส หมายถึง นโยบายที่จะเปิดระบบต่างๆ ที่ถูกปิดกั้นมานานให้มีความคล่องตัว ทั้งภายในประเทศและการติดต่อกับ การต่างประเทศมากขึ้น ทำให้สหภาพโซเวียตเปลี่ยนจาก ระบบอบการบริหารที่ขึ้นอยู่กับรัฐบาลส่วนกลางซึ่งมีอำนาจ มากและไม่เปิดเผยเรื่องราวต่างๆ ต่อประชาชนมาเป็นรัฐบาลที่เปิดเผยต่อประชาชนมากขึ้น โดยการเปิดโอกาสให้มี สิทธิในการรับข้อมูลข่าวสาร เปิดให้มีการถกเถียง การประชุมสภาคอมมิวนิสต์และอนุญาตให้สื่อมวลชนเผยแพร่ข่าวได้

Perestroika (เปเรสทรอยกา) มีความหมายเป็นภาษาอังกฤษว่า restructuring คือ การจัดโครงสร้างใหม่ ทางเศรษฐกิจในสังคมโซเวียต ปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจโดยให้กลไกราคามาควบคุม ลดบทบาทของรัฐลง มีการเปลี่ยนแปลงกลไกในการปฏิรูปและกระจายการตัดสินใจให้ความอิสระและความรับผิดชอบด้านเศรษฐกิจแก่ วิชาชีพทั้งหลาย เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจให้ก้าวหน้าและยกระดับสังคมให้สูงขึ้น

นโยบายนี้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของประเทศ แม้การปฏิรูปทางเศรษฐกิจไม่สำเร็จอย่างที่ หวัง แต่การปฏิรูปทางการเมืองกลับประสบความสำเร็จอย่างงดงาม ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออก ทางความคิดมากขึ้น นำไปสู่การเคลื่อนไหวเรียกร้องเอกราชของรัฐต่างๆ โดยเฉพาะ 3 รัฐบอลติก ได้แก่ เอสโต เนีย ลัตเวีย และลิทัวเนีย ขณะเดียวกันประเทศยุโรปตะวันออกที่เป็นรัฐบริวารก็เรียกร้องเสรีภาพและประชาธิปไตย ด้วย จนนำไปสู่การล่มสลายของสหภาพโซเวียตในที่สุด

กลาสนอสต์ (Glasnost) และเปเรสตรอยกา (Perestroika)

ที่มา : จดหมายข่าวราชบัณฑิตยสถาน ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑๕, มีนาคม ๒๕๓๓

นับตั้งแต่ นาย มิกฮาอิล เซร์เกเยวิช กอร์บาชอฟ ขึ้นดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์และผู้นำของสหภาพโซเวียต เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๘ ทั่วโลกก็พากันจับตามองอย่างสนใจ เพราะนายกอร์บาชอฟนั้นมีอายุเพียง ๕๔ ปี ทั้งยังมีกิตติศัพท์เลื่องลือว่าเป็นผู้ที่มีหัวก้าวหน้า เพียงไม่ถึงปีก็ได้ขึ้นมาเป็นผู้นำประเทศ กอร์บาชอฟก็ประกาศให้ใช้นโยบายกลาสนอสต์ และเปเรสตรอยกา เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๒๙ เพื่อปฏิรูปประเทศอย่างรีบด่วน นโยบายทั้งสองนี้คืออะไร และผลอันเกิดจากการนำนโยบายขึ้นมาใช้เป็นอย่างไรร ศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญศรี ตู่ก ราชบัณฑิตสาขาวิชาประวัติศาสตร์สากล ได้วิเคราะห์ไว้ดังนี้

นโยบายกลาสนอสต์ คือ การ "เปิด" ประเทศให้กว้างขึ้น ให้เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น โดยให้ประชาชนมีอิสระในการแสดงความคิดเห็นของตน

นโยบายเปเรสตรอยกา คือ การ "ปรับ" สภาพเศรษฐกิจและสังคมของสหภาพโซเวียตให้คลายจากความชะงักงัน เพื่อยกระดับมาตรฐานการครองชีพของประชาชนชาวโซเวียตให้ดีขึ้นกว่าเดิม

ประธานาธิบดีกอร์บาชอฟ นับเป็นผู้นำของสหภาพโซเวียตคนแรกที่กำลังเผชิญกับภาวะขั้นวิกฤตที่เป็นจริงของสังคมโซเวียต ทั้งนี้เพราะตระหนักถึงความล้มเหลวในการบริหารประเทศในด้านต่างๆ ของรัฐบาลคอมมิวนิสต์เป็นเวลากว่า ๓๐ ปีแล้ว ในด้านการเมืองชาวโซเวียตต้องดำรงชีวิตภายใต้การปกครองแบบเผด็จการคอมมิวนิสต์ ไม่มีสิทธิแสดงความคิดเห็นใดๆ ในด้านเศรษฐกิจและสังคม รัฐบาลต้องเผชิญกับปัญหาทางงบประมาณขาดดุลอย่างร้ายแรง ชาวโซเวียตมีความเป็นอยู่อย่างยากแค้น ขาดอาหารหลักและของใช้พื้นฐานในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้

การเกษตร อุตสาหกรรมและการพาณิชย์ ก็ยิ่งล้มเหลวมากเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ เกิดความล่าช้าในการผลิตและการขาย เพราะต้องรอการตัดสินใจจากผู้บริหารในระดับสูงเท่านั้น

กอร์บาซอฟประสบความสำเร็จในการนำนโยบายทั้ง ๒ นี้มาใช้ปฏิรูปการปกครองให้เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น มีการจัดตั้งสมาชิกผู้แทนประชาชนขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๓๒ ประกอบด้วยสมาชิก ๒,๒๕๐ คน โดยรัฐบาลเปิดโอกาสให้ประชาชนมีโอกาสได้เลือกตั้งบุคคล

ที่ตนเชื่อมั่นและศรัทธาในความสามารถ ซึ่งก่อนหน้านี้จะต้องเป็นผู้ที่รัฐเป็นผู้กำหนดตัวไว้ มีการให้สิทธิเสรีภาพแก่สื่อมวลชน ให้เสรีภาพแก่ประชาชนในการชุมนุมกัน และเลิกนับถือศาสนา ปล่อนักโทษการเมือง ถ้าสุดสมาชิกผู้แทนประชาชนได้ลงมติด้วยเสียงข้างมากให้กอร์บาซอฟเป็นประธานาธิบดีที่มีอำนาจบริหารอย่างกว้างขวาง เพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤติต่าง ๆ ของประเทศ

แต่กอร์บาซอฟประสบความล้มเหลวด้านเศรษฐกิจและสังคม เพราะชาวโซเวียตยังคงดำรงชีวิตอย่างยากแค้นต่อไป อาหารและปัจจัยหลักในการดำรงชีวิตยิ่งขาดแคลนมากขึ้นกว่าเดิม เงินเฟ้อ และราคาสินค้าแพงขึ้นมา

ชาวโลกจึงพากันตั้งคำถามว่า "ประธานาธิบดีกอร์บาซอฟจะโปรดหรือ" ขณะเดียวกันนโยบายกลาสนอสต์ก็ได้้นำผลกระทบมาสู่โซเวียตโดยปริยาย โดยประเทศคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออก ๖ ประเทศ คือ โปแลนด์ ฮังการี บัลแกเรีย เชโกสโลวะเกีย โรมาเนีย และเยอรมนีตะวันออก ซึ่งได้ถือโอกาสนี้ทำลายกำแพงเบอร์ลินด้วย โดยถือโอกาส "เปิด" และ "ปรับ" ตนเองเช่นกัน ทำให้ระบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ในยุโรปต้องล่มสลายลง ทั้งยังเกิดปัญหาเชื้อชาติในโซเวียตติดตามมา เนื่องจาก ๑๕ สาธารณรัฐอันประกอบเป็นสหภาพโซเวียตนั้น ประกอบด้วยประชาชนที่มีความแตกต่างกันทั้งด้านเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม แต่ที่ตลอดเวลาสามารถอยู่ร่วมกันได้ก็ด้วยกลไกการบริหารและควบคุมที่เคร่งครัดเฉียบขาดของพรรคคอมมิวนิสต์ ครั้นเมื่อรัฐบาลเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงออกได้ ความรู้สึกเกลียดชังระหว่างเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมจึงปะทุขึ้นอย่างเปิดเผย ดังจะเห็นได้จากการปะทะกันระหว่างชาวอาเซอร์ไบจาน (Azerbaijan) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิม กับชาวอาร์เมเนีย (Armenia) ซึ่งนับถือศาสนาคริสต์ เพื่อแย่งกันถือสิทธิ์ครอบครองดินแดน นาгорโน - คาราบาส (Nagorno-Karabakh) ซึ่งยังไม่สามารถแก้ไขได้จนทุกวันนี้

นอกจากนี้ สาธารณรัฐต่างๆ บนชายฝั่งทะเลบอลติก ยังพากันเคลื่อนไหวเรียกร้องเอกราชและขอแยกตัวเป็นอิสระจากการปกครองของโซเวียต ได้แก่ สาธารณรัฐลิทัวเนีย (Lithuania) เอสโตเนีย (Estonia) และลัตเวีย (Latvia) โดยเฉพาะลิทัวเนีย ได้ตัดสินใจประกาศเอกราชเมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๓๓ ทำให้ลัตเวีย เอสโตเนีย ประสงค์จะดำเนินรอยตาม รวมทั้งรัฐยูเครน (Ukraine) จอร์เจีย (Georgia) และมอลดาเวีย (Moldavia) ด้วย กอร์บาชอฟ จึงต้องตัดสินใจดำเนินการอย่างเฉียบขาดโดยส่งกำลังทหารไปยังเมืองหลวงของลิทัวเนีย ยึดสำนักงานหนังสือพิมพ์และสำนักงานกรมอัยการ และตัดความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพื่อมิให้เกิดปัญหาร้ายแรงเกิดตามมา คือการล่มสลายของสหภาพโซเวียตถ้าสาธารณรัฐอื่น ๆ พากันแยกตัวเป็นอิสระ

นโยบาย "เปิด" และ "ปรับ" จึงเป็นเสมือนดาบสองคมทำให้ประธานาธิบดีกอร์บาชอฟต้องตกอยู่ในภาวะลำบาก ถ้าต้องยอมผ่อนตามข้อเรียกร้องของสาธารณรัฐต่างๆ สหภาพโซเวียตคงเหลือแต่มอสโกและบริเวณรอบ ๆ เท่านั้น ซึ่งเป็นสิ่งที่พรรคคอมมิวนิสต์โซเวียตไม่สามารถจะยอมได้

*****